

ÖNSÖZ

Fatih Sultan Mehmed'in Batı kültürüyle ilişkisini, Venedikli ressam Gentile Bellini ve Bellini'nin İstanbul seyahati etrafında ele aldığım bu kitap, Fatih'in Bellini'yi İstanbul'a getirmesi ve portresini yaptırmasının kültürel açıdan önemini anlamaya çalışmanın neticesidir. Bellini Venedik'in en saygıdeğer ressamı olarak İstanbul'a gelmişti ve bu dönemde Venedik, Avrupa modernitesinin temeli olan Rönesans kültürünün oluşmasında belli başlı birkaç merkezden biriydi. Bellini'nin dönemin Venedik sanat kültüründe işgal ettiği dikkate değer konum düşünülecek olursa onun, İstanbul'a gelmesinin önemi üzerinde belki de yeterince ve hakkıyla durulmamıştır.

Başlangıçtaki çıkış noktam, İslami tasvir yasağına Fatih'in uymamasının nasıl mümkün olduğunu anlamaktı. Ama az birer ilerleyince Fatih devrinin kati surette sadece İslami olanla özdeşleştirilemeyeceğini kolaylıkla gördüm. Elbette Fatih bir İslam sultanıydı ama bu, onun sadece bir yönüdür. Fatih kendisini aynı zamanda açık açık bir 'Roma imparatoru' olarak görüyordu ve bir 'Roma imparatoru' olmanın gereğini yerine getiriyordu. Bellini ve başka İtalyan sanatçılar İstanbul'a gelmişti,

çünkü tüm Roma imparatorları kendi başarılarını gelecek kuşaklara aktarmak için portreler ve zaferlerini anlatan resimler yaptırıyordu – ayrıca bu tavır, dönemin Avrupa’sındaki krallar arasında yeniden moda olmuştu. Fatih’in tavrının arkasındaki temel motivasyon buydu, ama o bir Müslüman olduğu için Roma imparatorlarının yaptıklarını tam olarak yapmıyor, seçici davranıyordu. Örneğin tasvir yasağı açısından daha kabul edilebilir Batılı tarz natüralist portresini yaptırıyor, ama büstünü ya da heykelini yaptırmıyordu. Buna karşılık, Bizans imparatoru Justinianus’un at üstündeki heykelini Topkapı Sarayında muhafaza ediyordu.

Birinci Bölümde Fatih’in Batı kültürüyle ilişkisinin ne tür amaçlar uyarınca hangi boyutta cereyan ettiğini göstermeye çalıştım. Acaba, Halil İnalçık’ın dediği gibi “Fatih’in Hıristiyan dünyaya ilgisinin tek sebebi, Roma ve İtalya fatihi ve yöneticisi olma isteği”¹ miydi, yoksa Peter Burke’ün yazdığı gibi Fatih aynı zamanda, Avrupa’da ortaya çıkan yeni kültürel formlara ilgi duyan birisi miydi?² Bu soruyu sadece Fatih’in güncel Avrupa kültürüyle olan münasebeti üzerinden değil, Antik Yunan, Bizans ve Hıristiyanlıkla da ilişkisini ele alarak cevaplamaya çalıştım. Özellikle “Bizans Bağlamı”ndan Osmanlı’yı ve Fatih’i soyutlamanın mümkün olmadığı üzerinde durdum.

İkinci Bölümde, Fatih’in Batı tarzı resim sanatına ilgisini ve İtalyan sanatçıların yaptığı portrelerini ele aldım. Fatih burada, Batı ve Doğu resim sanatını ayırım yapmadan benimseyen ve seven büyük bir sanat hamisi olmanın ötesinde, en azından çocukluk ve ilk gençlik yıllarında Batı tarzı figüratif resmi icra

1. Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, çev. Ruşen Sezer, YKY, İstanbul, 2014, s. 189.

2. Peter Burke, *Avrupa’da Rönesans–Merkezler ve Çeperler*, çev. Uygur Abacı, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 59.

etmek isteyen bir 'ressam' olarak karşımıza çıkar. *Fatih'in Çocukluk Defteri* ile İtalyan ve 'Türk' sanatçılar tarafından yapılan Rönesans tarzı portreleri, onun Batı kültürüyle ilişkisinin niteliği ve boyutu hakkında bize fikir vermektedir. Portrelerinin ikonografik analizi ise Fatih'in Avrupa kültüründe işgal ettiği imge ve yeri açığa çıkarır.

Üçüncü ve son bölümde ise doğrudan Gentile Bellini'nin sanatı üzerinde duruyorum. Onun Venedikli bir sanatçı olarak sadece Fatih için yaptıklarını değil, genel hatlarıyla sanatını ele alıyorum. Ayrıca yaşadığı Venedik ile geldiği İstanbul'un mimari-kültürel görünümüne, Venedik ile Bizans dönemi Konstantinopolis'i ilişkisine ve ilişkinin Osmanlı İstanbul'unda aldığı hale bakıyorum. Bu bölüm, Bellini'nin geldiği İstanbul'un örneğin Ahmet Hamdi Tanpınar'ın iddia ettiği gibi "tam bir Türk (İslam) şehri" olup olmadığı üzerine bir tartışmayı da içeriyor. Bu tartışma, Fatih devrinin sahip olduğu kültürel heterojenliğe ve kozmopolit yapıya işaret etmek suretiyle, bugünün Türkiye'sindeki Osmanlı kültürü tartışmalarına katkıda bulunmayı hedefliyor.